D·N
10/8 1946

Folkpartiet inför valen

De demokratiska svenska partierna kan betraktas som betsigt stridande riktningar, men de kan också betraktas som bärare av skilda, var för sig nödvändiga synpunkter. Även i valtider kan det vara skäll att erinra om detta för demokratins framtida väsentliga perspektiv. Endast i begränsad utsträckning kommer de olika attityderna hos partierna fram i program och valmanifest; dessa tenderar med sina oklarheter, av kompromisser betingade formuleringar att ge en suddig, trivialiserad bild av rörelsernas syften.

Att av de tre traditionella partierna högern fortfarande främst bygger på den nationella, socialdemokraterna på den sociala linjen är emellertid uppenbart. För många har det synts tveksamt om den moderna liberalism som företrädes av folkpartiet på samma sätt kan sägas ge uttryck åt en viktig och självständig inställning.

Särskilt i två hänseenden är emellertid detta fallet. Folkpartiet identifierar sig mer än något annat parti med själva det demokratiska statsskicket. Att historiskt sett detta anspråk är berättigat står utom trivel. Liberalismens huvudmål var demokratin redan vid en tid då högern avvisade principen om politisk likställighet och socialdemokratin i denna icke såg ett egenvärde, utan främst ett medel att nå makten. Situationen har förändrats. Ingen kan bestrida att alla de svenska partierna — naturligtvis med undantag för kommunister och nazister — icke blott godtar folkstyrelsen, utan är ärligt inriktade på dess befästande. Men detta utesluter icke att folkpartiet på ett alldeles särskilt sätt framstår som demokratins väktare. Det ser samhällsproblemen företrädesvis ur denna synpunkt, och det är starkt medvetet om att demokrati icke betyder endast majoritetsstyre, utan först och främst medborgerlig frihet. Liberalismens historiska uppgift är därför, som det heter i partiets nu utgivna, på annat ställe i dagens nummer publicerade valmanifest, "alltjämt att befrämja och värna demokrati och frihet". Att liberalismen, trots sin kvantitativa tillbakagång sedan några årtionden, lyckats vidga maktien av sina idéer genom att ingjuta dem hos motståndarna är en källa till glädje och tillförsikt, men icke ett skäl att slå sig till ro. Folkstyrelsen, som förutsätter att flertalets välde tempereras av känsla för individens fria utveckling, är en bräcklig och invecklad ordning, vars fullkomliga förverkligande ännu är ett ideal i fjärran. Att verka härför, att icke blott bekänna sig till demokratin, utan att med lidelse arbeta för dess stärkande och fulländning, det är en uppgift värdig ett stort parti.

Folkpartiet gör icke sällan anspråk på att vara ett idéparti. Om man härmed vill säga att andra partier är bestämda av materiella intressen, medan folkpartiet strävar för rent ideella mål, är påståendet både oklart och — vilken tydning det än ges — orikligt. Men ur en annan synpunkt kan det sägas innehålla en kärna av sanning. En rad olika strömningar har förenats i folkpartiet: kulturradikalism, nyktrehetsintresse, frikyrklighet. Mycket skiljer dem åt. På visst sätt är partiet därför ovanligt heterogent; det är tillräckligt att peka på motsättningen mellan de frireligiösa och dem som under avståndstagande från all metafysik arbetar för en världslig humanism, mellan Dagen och Svenska Morgonbladet å ena sidan, Dagens Nyheter å den andra. Karaktären av dessa motsättningar visar emellertid tillika en bakomliggande enhet, icke i medlen eller ens åskådningen, men väl i själva inriktningen, i intresset. Intellektuella och moraliska, "andliga" frågor spelar en stor roll för folkpartiet och dess medlemmar. Själva folkstyrelsen framstår som en väg till individens frigörelse och förbättring. Friheten blir omistlig, därför att målet är den enskildes fria, av staten främjade men så litet som möjligt av staten fixerade utveckling. Denna värdering, vars rötter den ene ser i kristendomen, den andre i en sedan årtusenden fortlöpande profan kulturdebatt, är förutsättningen för ett ständigt inbördeskrig med blanka vapen, men också för en samverkan som utan skryt eller överslätande kan sägas vila på ideell grund.

Till partiets valmanifest skall blott **på ett par punkter erinringar knytas. I de ekonomiska huvudfrågorna gör partiet uttalanden** som i stort sett visar åtskepsis mot alla "ideologier". En klarare precisering av denna fördomsfrihet hade dock varit önskvärd. Då det sägs att "folkpartiet går energiskt till försvar för fri företagsamhet" stämmer detta icke alldeles överens med den strax därefter kommande satsen: "Frågan om avvägningen mellan statlig och enskild drift skall avgöras uteslutande med hänsyn till praktisk lämplighet och icke enligt teoretiska partidoktriner." Den först citerade satsen är ett arv från gammalliberalismen, medan den senare klargör partiets vilja till obundenhet av dogmer. Väsentligt med tanke på dagens läge är påpekandet att den omfattande sociala reformverksamhet som partiet vill främja måste äga rum "i takt med tillväxten av samhällets ekonomiska resurser och tillgång på utbildad personal". På denna punkt har folkpartiet, vars principiella socialreformism ej kan betvivlas, en viktig bevakningsroll- och kritikertjänst gentemot den socialdemokratiska regeringen.

I andra moment är det skäl att efterlysa mera bestämda och mindre tydligt kompromissbetonade formuleringar. Folkpartiet synes, liksom andra partier, lysa en överdriven fruktan för att yppa motsättningar även i fall då var och en som är tillräckligt politiskt intresserad för att läsa valtrycket är medveten om deras existens. Ett exempel är satsen: "Vårt lands kultur- och samhällsliv bör vila på kristen och ideell grund." Snarast skulle detta innebära att endast det kristna räknas som ideellt, vilket naturligtvis inte motsvarar den kulturliberala uppfattningen. Det är bättre att konstatera vad som skiljer och vad som enar än att genom halvmesyrer söka dölja vad som skiljer; genom den sistnämnda metoden undanskymmes ofta även det som enar.

Socialliberalismen skulle enligt Aftontidningen

vara en modern företeelse, "en produkt av socialdemokratins framträngande". Påståendet, som uppenbarligen görs i god tro, tyder på en förhållandе okunnighet. Gammalliberalismen, med sitt absoluta krav på avtalsfrihet och sin motvilja mot varje statsingripande av social art, var i själva verket en genuin efemär företeelse. Långt innan något socialdemokratiskt parti fanns i något land, ja, långt innan Marx utformat sin åskådning, arbetade riktningar inom skilda partier på den linje som vi nu kallar socialliberalism. Man behöver blott erinra om arbetstidslagstiftningen i England, som tillkom redan under förra hälften av 1800-talet, om teoretiker som John Stuart Mill, Macaulay och Thomas Hill Green i England, E. G. Geijer och S. A. Hedin i Sverige. De första kraven på moderna sociala reformer framfördes som bekant i svenska riksdagen av Hedin flera år före det socialdemokratiska partiets bildande.

På ett par punkter söker Aftontidningen bestyrka sitt påstående. Den förklarar att det var "i liberalismens namn som koalitionsförbuden (förbudet för arbetarna att organisera sig fackligt) infördes i England" och att i samma idéers namn en liknande lagstiftning tillkom i Frankrike. Formellt är påståendet oriktigt, då ordet liberal vid denna tid (omkring 1800) icke användes som politisk beteckning annat än i rena undantagsfall. Sant är att verderbrande lagar (som för övrigt även gällde arbetsgivare), antagna i Frankrike under den stora revolutionen, i England år 1801, kan sägas vara uttryck för en gammalliberal uppfattning. Men det bör tilläggas att dessa lagar också upphävdes på initiativ från liberaler; då vederbörande engelska lag upphävdes redan på 1820-talet, var det främst genom den typiske liberalen Francis Place's verksamhet. Vidare sägs att "liberalismens medverkan till socialstadgan i Tyskland är kanske mera oklar, men inte hade den något särskilt att invända". Tvärtom: det tyska framstegsparti som vid denna tid närmast motsvarade liberalismen i Sverige arbetade energiskt mot socialistlagens antagande och för dess upphävande.

Med det sagda förnekas naturligtvis inte att en växelverkan ägt rum mellan liberalism och socialdemokrati; liberalismen har härvid blivit mera aktivt socialradikal, socialdemokratin har blivit mera reformistisk och moderat. Den svenska liberalismen, sådan den framträdde inom skilda grupper i slutet av 1800-talet och sedan i det liberala samlingspartiet, var från början socialt aktiv. Det nuvarande folkpartiet fullföljer denna tradition. Under den borgerliga vänsterns splittringstid 1923—1934 var socialreformismen relativt mindre framträdande än det frisinnade partiet, men om någon gammalliberalism i Aftontidningens mening kan man icke heller bli tala. Tidningens framställning är helt enkelt alltigenom grovt felaktig.

PRESSGRANNAR

Lika behandling av alla länder är den amerikanska principen för världshandelns reorganisation som engelsmännen lovat stödja för att få det stora dollarlånet, Professor Bertil Ohlin granskar principens innebörd i en artikel för Politiken, Verdens Gang och Stockholms-Tidningen (fp):

En konsekvens av den nya politiken, om den kan genomföras, blir bl. att den brittiska imperiekonferenspolitiken måste i huvudsak upphöra. Dessutom förklarar Storbritannien det handelspolitiska vapen som ligger i att man som villkor för att öppna den brittiska marknaden för varor från visst främmande land kan kräva att detta land köper brittiska exportvaror. Många engelsmän är rädda för att deras land inte skall kunna öka sin export tillräckligt och tror sig behöva använda brittisk import av utländska varor som ett förhandlingsmedel. Emellertid är det tvivelaktigt om man därvidlag rätt bedömt situationen. För närvarande och för de allra närmaste åren ser det inte ut som om ett behov att importera stora varumängder skulle vara ett starkt förhandlingsargument, med vars hjälp exporten kan främjas. Världen hungrar efter varor. Ju starkare ett lands behov av utländska varor är, desto svagare får därför dess förhandlingsposition för närvarande anses vara. Ser man spörsmålet på längre sikt, är det uppenbart att Storbritannien har det allra största intresse av en fri världsmarknad, där man kan köpa behövliga varor till rimliga priser.

För Sovjetunionen och några andra länder med helt statsmonopoliserad utrikeshandel har uppenbarligen ordet "likabehandling" ingen mening. Vad den amerikanska planen kan leda till är därför att världen i övrigt blir mer av en ekonomisk enhet än den varit sedan 1914:

Detta medför naturligtvis inte bara fördelar. Varje land blir mera beroende av vad som sker i andra länder. Detta kan i vissa fall ha ett stabiliserande, i andra fall ett störande inflytande. En amerikansk depression skulle mycket snabbt göra sig kännbar på andra håll, även här uppe i Norden. Det är därför endast naturligt att man både i Förenta staterna och på andra håll — särskilt i Australien — livligt intresserar sig för möjligheterna att ordna en internationell konjunkturstabiliseringspolitik. Förenta nationernas ekonomiska organ kommer tydligen icke att sakna arbetsuppgifter av oerhört betydelse för världens framtid.

I en kommentar till Bertil Ohlins artikel påpekar Verdens Gang att likabehandlingsprinciпen kan väntas möta motstånd först i USA och sedan på andra håll, exempelvis i Norge:

Det blir ett spörsmål om ville ej om viljen, om de amerikanske politikere evner å gripe den enestående mulighet de i dag har til å gi tverklingen en gunstig retning — i det lange løp ikke minst for Amerikas egne interesser.

Hvor Norge blir å finne under de foreståede forhandlinger, burde jallfall være klart. På visse punkter vil det kanskje også for oss synes forbundet med risiko å gi oss en mer liberal linje i veld — og det kan tenkes at det vil stride mot enkelte teorier og prinsipper. Det vi har å vinne, er imidlertid av så avgjørende betydning at valget ikke skulle være vanskelig.

De partiellt arbetsföra är föremål för ett växande intresse, stimulerat av bristen på arbetskraft. Västerbottens-Kuriren (fp) redogör för ett landstingsinitiativ som främst går ut på kuratorsverksamhet och omskolning, men också berör mera omstridda punkter:

Av speciellt intresse är den rekommendation som kommittén vill landstinget skall ge kommunerna att låta partiellt arbetsföra om möjligt få företrädesrätt till kioskhandel. Vidare vill man att landstinget vid tillsättande av tjänster icke skall diskvalificera partiellt arbetsför om han har lika goda nödtäftigheter som medsökande att sköta den ifrågavarande tjänsten.

Tidningen erinrar om att det allmänna måste gå i spetsen när det gäller att bryta överdrivna krav på felfri fysik som anställningsvillkor samt tillägger:

Givetvis är det inte meningen att ge de partiellt arbetsföra någon speciell förmånsställning eller företrädesrätt, det skulle i själva verket vara en oljäkt, eftersom sådana privilegier i ett annat arbetsmarknadsläge inte skulle kunna upprätthållas. Det gäller i stället att ge den förnimmelse arbetsföre anställning där han eller hon kan hävda sig och göra skäl för sin lön.

Det låter mycket bra och vackert. Om man tänker sig in i vilka väldiga skarvor av partiellt arbetsföra det finns och vidare erinrar sig att dessa på det hela taget har mycket svårare att flytta mellan arbetsplatser än andra, då vågar man emellertid inte tro på nämnvärda resultat enligt så öppna linjer. I ett par länder har alla försöka ålagts att hämta en viss mindre del av sin arbetsstyrka ur de partiellt arbetsföras led. Företräde för dem till speciella arbetsuppgifter är en annan linje. Några bestående friktioner på arbetsmarknaden tycks inte behöva uppstå genom dylika ingrepp. Att de förefaller oss främmande innebär inte att de måste vara olämpliga.

Svenskt-brittiskt polisutbyte rekommenderas av Svenska Dagbladet (h):

De svenska polismännen vilja göra studier i England, och några intresserade dessa få åt sig ett antal "hobbies" antingen på ett kortare studieuppehåll eller också för en något längre rekreationsvistelse. Både initiativen äro lovvärda. De svenska polismännen — låt vara till ett måttligt antal — unnas gärna glädjen att på ort och ställe få ta del av brittisk polisorganisation och brittiska polismetoder, och en grupp Londonpoliser kommer under alla förhållanden att bli ett populärt inslag i den stockholmska gatubilden.

Även om det påtagliga praktiska resultatet inte skulle bli så stort, är själva villigheten ett glädjande tecken på positiv inställning till problemet om bättre kontakt mellan polis och allmänhet.

OFFICIELLT

Socialdepartementet. Kanslirådet Ekbycke har förordnats att fortsätta till 1 juli 1947 uppehålla expeditionschefsbefattningen i departementet.

Hovrätterna, E. fiskalen i hovrätten för övre Norrland W. Delje skall tills vidare under den tid sekreteraren i hovrätten G. Ekremon är förordnad på annan befattning uppehålla dennes sekreterarbefattning.

Fängvårdsstyrelsen. Skyddskonsulenten i sjätte skyddskonsulentdistriktet A. S. Nilsson har förordnats till förste byråinspektör hos fängvårdsstyrelsen.

Generalpoststyrelsen. Generalpoststyrelsen har konstituerat byråsekreterarna E. A. Ronne och S. J. Oman, styrelsen, till förste byråsekreterare, Ronne på styrelsens första byrå och Oman på styrelsens andra byrå, kontrollör D. Långberg, styrelsen, till byråsekreterare på styrelsens andra byrå och förste postassistenten K. O. Alm, styrelsen, till kontrollör på styrelsens första byrå.

Generaltullstyrelsen. Ett förordnande som förste revisor på generaltullstyrelsens kamerabyrå söks av revisorerna på kamerabyrån G. G. Norlander och N. V. Hedrup.

Ärmén. Kaptenen vid luftvärnet N. A. E. Kettner har beviljats avsked med förtidspension.

Krigsrätterna. Adjungerade ledamoten i Svea hovrätt H. F. Ringdén har förordnats till vice auditör vid regementskrigsrätterna vid Roslagens flygflottilj och Svea flygflottilj.

Flygvapnet. Kaptenen vid flygvapnet Uno von Segebaden har beviljats avsked med tillstånd att inträda som kapten i svenska reserv och löjtnanten vid flygvapnet B. T. Flodén avsked med tillstånd att inträda som löjtnant i vapnets reserv.
bt pRCg-hälsoneclmokHem m m n mnm

Landsfiskalerna. Landsfiskalen C. R. Larsson, Bengtsfors, har beviljats avsked med pension från 1 september.

Läkarna. Medicinalstyrelsen har förordnat leg. läkaren Anna-Lena Bergström att till första akut tjänstgöra som extra läkare vid epidemisjukhuset i Linköping.
— Medicinalstyrelsen har på förslag till läkartjänsten vid den fristående centralpensionen i Hagfors uppfört t. f. sanatorieläkaren vid Garphyttans sanatorium Håkan Larsén, biträdande sanatorieläkare vid sanatoriet i Arvika Ingvar Eke och underläkaren vid Lidköpings lasarett G. Wolde.

Apoteken. Till privilegiet på apoteket i Bårsta förvaltar medicinalstyrelsen bland tre sökande apotekare Thorsten Ojde på Nordstjärnan i Göteborg.

Järnvägsstyrelsen. Befattningen som

DAM-HANDSKE
Sidenhuset
Stark övergångshandske Mocca/Nappa i brunt och svart.
16:50

Kodak
kommer...
MADE IN U.S.A. KODAK CO. ROCHESTER N.Y.
KODAK EKTAR f:3.3 35 m/m

Kodak kommer att leda utvecklingen även i framtiden

Kodak är världens största fotoföretag. Tusentals vetenskapsmän och skickliga specialister har under krigsåren arbetat fram nyheter och förbättringar, som kommer att leda till nya landvinningar för fotografien och ge fotoamatören oanade möjligheter.

Än så länge har vi huvudsakligen fått film. Kvantiteterna har visserligen varit stora, men ej alltid tillräckliga för den enorma efterfrågan. Den dag i framtiden, då vi får hit Kodaks alla nyheter i kameror, film och färgbilder på papper, den dagen blir en glädjedag för alla fotovänner.

Några av de Kodak-kameror vi har att vänta i framtiden.

HASSELBLADS FOTOGRAFISKA AKTIEBOLAG

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.